LAUSUNTO

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Asia: Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2024 (HE 41/2023 vp) ja valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2024–2027 (VNS 1/2023 vp)

Suomen Lukiolaisten Liitto (SLL) kiittää lausuntopyynnöstä ja lausuu kunnioittavasti seuraavaa:

SLL lausuu talousarvioesityksestä ja julkisen talouden suunnitelmasta soveltuvin osin, erityisesti nuoriin, opiskelijoihin ja lukiokoulutukseen liittyvistä teemoista.

Lukiokoulutus

SLL näkee tärkeänä, että oppimisen tuen ja opinto-ohjauksen uudistukseen ohjataan 10 milj. euroa vuonna 2024 ja 20 milj. euroa vuodesta 2025 alkaen. Oikea-aikaisella ja riittävällä tuella voidaan vaikuttaa positiivisesti oppimiserojen kaventamiseen. Etenkin erityisopetuksen tila lukioissa on huolestuttava eivätkä lukiolaiset ole valtakunnallisesti yhdenvertaisessa asemassa. Koulutuksen järjestäjien resursoinnit erityisopetukseen ovat hyvin vaihtelevia ja lakisääteinen oikeus erityisopetukseen toteutuu hyvin epätasaisesti.

SLL pitää valitettavana, että julkisen talouden suunnitelma ei sisällä muita toimenpiteitä lukiokoulutuksen rahoituksen vahvistamiseksi; lukiokoulutuksen rahoitusvaje jatkuu huolestuttavana. Käytännössä rahoitusvaje näkyy lukiokoulutuksessa mm. suurina ryhmäkokoina, suppeampana opetustarjontana ja siten heikompina oppimistuloksina. Koulutuksen laatua ja kattavia korkeakouluvalmiuksia ei yksinkertaisesti voida taata näin suurella rahoitusvajeella. On välttämätöntä, että lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmää uudistettaessa luodaan myös suunnitelma ja askelmerkit rahoituksen vahvistamiselle. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain 23b §:stä johtuvasta lukiokoulutuksen yksikköhinnan rahoitusleikkauksesta tulee luopua.

Samalla lukiokoulutuksen rahoitusvaje näkyy haasteina koulutuksen alueelliselle saavutettavuudelle, kun heikko taloustilanne luo painetta yhdistää tai lakkauttaa oppilaitoksia. Lukiokoulutuksen

rahoitusjärjestelmää uudistaessa on tärkeää pitää kiinni siitä, että koulutuksen saavutettavuus ja yksilön sivistykselliset oikeudet voidaan aidosti turvata maan eri osissa. SLL on huolissaan kuntatalouden valtionosuuksiin tehtävästä yhden prosenttiyksikön indeksijarrusta (2024–2027). Käytännössä tätä voidaan pitää koulutusleikkauksena, sillä sivistyspalveluiden tuottaminen on yksi kuntien tärkeimmistä tehtävistä erityisesti sote-uudistuksen jälkeen.

Hallitusohjelma sisältää useita lukiokoulutuksen kehittämiseen liittyviä kirjauksia, jotka jätetään täysin mainitsematta sekä talousarviossa että julkisen talouden suunnitelmassa. Näistä keskeisin on lukiolaisen oikeudesta tukiopetukseen säätäminen – opettajien aika on jo nyt kortilla ja käytännössä aikaa tukiopetukselle on vasta kaikkien oppituntien jälkeen. Oikeus voi aidosti toteutua vain, jos se on riittävästi resursoitu, ja siksi on tärkeää, että kehitystyössä tälle varataan riittävät resurssit. Samoin englanninkielisen ylioppilastutkinnon toteuttaminen vaatii arviointiresursseja ylioppilastutkintolautakunnalle.

Opiskelijoiden hyvinvoinnin edistäminen ja toimeentulon vaikutukset siihen

Opiskeluhuolto on tärkeä osa oppilaitoksen muodostamaa tukiverkkoa nuorille. Nykyisellään se ei kuitenkaan kykene tarjoamaan lain edellyttämiä palveluita kaikkialla Suomessa. Opiskeluhuollon kuraattori- ja psykologipalvelujen henkilöstömitoitusten tultua voimaan on keskeistä seurata mitoituksen riittävyyttä ja palveluiden oikea-aikaisen saamisen kehittymistä varsinkin niillä alueilla, joilla henkilöstövajausta on eniten. TEAviisarin mukaan lukioissa lukuvuotena 2021–2022 yhdellä psykologilla opiskelijamäärä vaihteli 629–1858 opiskelijan välillä, kun mitoitus edellyttää enintään 780 opiskelijan määrää 1.8.2023 alkaen. Resursseja tulisi kohdentaa myös yhteistyöhön ja riittävän tiedonkulun varmistamiseen koulutuksen järjestäjien ja hyvinvointialueiden välille.

Julkisen talouden suunnitelmaan on kirjattu, että hallitus luo laaja-alaisen toimenpideohjelman nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Hallitusohjelmassa mainittu ohjelma kuvattiin laajemmin, sisältäen myös hyvinvointivajeen ja mielenterveyden ongelmien paikkaamisen. SLL pitää ohjelman luomista ja toimeenpanemista hyvin tärkeänä huomioiden nuorten mielenterveyteen ja jaksamiseen liittyvät erittäin huolestuttavat tutkimustulokset viime vuosilta. Esimerkiksi tuoreen

SUOMEN LUKIOLAISTEN LIITTO

Kouluterveyskyselyn (2023) mukaan lukiolaisista 43 prosenttia – lähes joka toinen – on ollut huolissaan omasta mielialastaan ja joka viides kokee kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta.

Ohjelma uhkaa kuitenkin jäädä heikoksi laastariksi: mikäli toimenpiteisiin ei varata riittävästi rahaa, eivät hyvätkään aikeet hyödytä nuoria. Samalla hallitus on esittänyt leikkauksia mm. nuorten ja heidän perheidensä toimeentuloon, nuorisotyöhön ja lastensuojeluun, sekä suurempaa lainataakkaa yksilöille.

SLL onkin järkyttynyt hallituksen toimista opiskelijoiden toimeentulon heikentämiseksi sekä huolissaan näiden toimenpiteiden vaikutuksista nuorten terveyteen, jaksamiseen ja oppimiseen. Opiskelijat lukioissa, ammatillisissa oppilaitoksissa, ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa ovat osoittaneet mieltään heihin kohdistuvia leikkauksia vastaan oppilaitosvaltauksilla syyskuun puolivälistä lähtien, aina hallituksen budjettiriihestä alkaen. STM:n arvion mukaan suurimmat yhteisvaikutukset leikkauksista kohdistuvat 18–24-vuotiaisiin. Matalalla toimeentulolla on tutkimusten mukaan selkeä yhteys mielenterveyden oireiluun.

Pahimmillaan leikkaukset etuuksiin ja lainamäärien merkittävä kasvattaminen voivat vaikuttaa korkeakoulutettujen määrään heikentävästi, mikä on vastoin tavoitetta saada 50 prosenttia nuorista korkeakoulutetuiksi.

Helsingissä 13.10.2023

Ella Siltanen
Puheenjohtaja

Matti Mannonen
Pääsihteeri

Lisätietoja:
koulutuspoliittinen asiantuntija Aliisa Toivanen, 050 395 5334, aliisa.toivanen@lukio.fi
sosiaalipoliittinen asiantuntija Iiris Hynönen, 050 377 7729, iiris.hynonen@lukio.fi